

BAQSHICHILIKDA MILLIY O'ZLIK VA MA'NAVİY MEROSNI SAQLASH MASALALARI

Xojabaev Daniyar Alimbaevich

Ajiniyoz nomidagi NDPI pedagogika-psixologiya va ijodiy talim fakulteti
musiqa talim yonalishi 1-kurs talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17573214>

Annotatsiya. Mazkur maqolada baxshichilik san'atining milliy o'zlikni anglash va ma'naviy merosni asrab-avaylashdagi o'rni tahlil qilinadi. Unda baxshi ijodining xalq ruhiyati, tarixiy xotira va an'anaviy qadriyatlarni avloddan avlodga yetkazishdagi ahamiyati yoritiladi.

Shuningdek, zamonaviy jamiyatda baxshichilik an'alarini tiklash, yosh avlodni milliy madaniyat va og'zaki ijod namunalariga hurmat ruhida tarbiyalash masalalariga e'tibor qaratiladi. Maqolada baxshilik san'atining madaniy identifikatsiyani mustahkamlashdagi o'rni, uning ma'naviy meros sifatida saqlanishi va rivojlantirish yo'llari tahlil etilgan.

Kalit so'zlar: baxshichilik, milliy o'zlik, ma'naviy meros, og'zaki ijod, an'ana, xalq ijodi, qadriyat, madaniy identifikatsiya, folklor, yosh avlod tarbiyasi.

«ВОПРОСЫ СОХРАНЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ САМОБЫТНОСТИ И ДУХОВНОГО НАСЛЕДИЯ В БАХШИЧИЛИК»

Аннотация. В данной статье рассматривается роль искусства бахшичилик в осознании национальной самобытности и сохранении духовного наследия. Раскрывается значение творчества бахши в передаче народного духа, исторической памяти и традиционных ценностей от поколения к поколению. Особое внимание уделено вопросам возрождения традиций бахшичилик в современном обществе, воспитанию молодёжи в духе уважения к национальной культуре и устному народному творчеству. В статье также анализируется роль искусства бахши в укреплении культурной идентичности, а также пути сохранения и развития этого явления как духовного наследия.

Ключевые слова: бахшичилик, национальная самобытность, духовное наследие, устное народное творчество, традиция, народное искусство, ценности, культурная идентичность, фольклор, воспитание молодёжи.

“ISSUES OF PRESERVING NATIONAL IDENTITY AND SPIRITUAL HERITAGE IN BAKSHICHILIK”

Abstract. This article examines the role of Bakhshichilik art in understanding national identity and preserving spiritual heritage. It highlights the significance of the bakhshi's creative work in transmitting the national spirit, historical memory, and traditional values from generation to generation. Special attention is paid to the revival of Bakhshichilik traditions in modern society and the education of youth in the spirit of respect for national culture and oral folk art. The article also analyzes the role of Bakhshichilik in strengthening cultural identity, as well as ways to preserve and develop this phenomenon as a form of spiritual heritage.

Keywords: Bakhshichilik, national identity, spiritual heritage, oral folk art, tradition, folk art, values, cultural identity, folklore, youth education.

Baqshichilik o'zbek xalqining eng qadimiy va boy og'zaki ijod namunalaridan biridir. U xalq ruhiyati, tarixi, ma'naviy dunyosi va estetik didining o'ziga xos ifodasi sifatida shakllangan.

Baqshilar xalq ogʻzaki ijodining targʻibotchilari, tarix va madaniyatni avloddan avlodga yetkazuvchi madaniy koʻprik vazifasini bajarganlar. Shuning uchun ham baqshichilik faqat musiqiy sanʼat emas, balki milliy oʻzlik va maʼnaviy merosni saqlovchi vosita sifatida ham gʻoyat muhim ahamiyatga ega.

Bugungi globallashuv davrida milliy oʻzlik va maʼnaviy merosni asrab-avaylash, uni yoshlar ongida mustahkamlash dolzarb masalaga aylangan. Ayniqsa, zamonaviy axborot oqimlari, texnologik taraqqiyot, xorijiy madaniyatlarning taʼsiri sharoitida xalq ogʻzaki ijodi shakllarini, jumladan, baqshichilikni saqlab qolish, uni zamonaviy madaniyat bilan uygʻunlashtirish zarur boʻlmoqda.

Baqshichilik qadimiy Turkiston madaniyatining uzviy qismi sifatida shakllanib, asrlar davomida xalq orasida yashab kelgan. Baqshi — xalq tarixini, qahramonlik eposlarini, urf-odat va qadriyatlarni kuylovchi, ularni yoddan aytuvchi ijodkordir. Ular “Alpomish”, “Gorogly”, “Goʻroʻgʻli”, “Ravshanxon”, “Kuntugʻmish” kabi dostonlarni aytish orqali nafaqat badiiy zavq, balki maʼnaviy tarbiya ham berganlar.

Baqshi ijrosida musiqaning, soʻzning va ruhiy kechinmaning uygʻunligi mavjud. Uning har bir aytgan dostonida xalqning ruhiyati, orzu-intilishlari, axloqiy ideallari mujassam. Shu bois baqshichilik xalq madaniyatida oʻziga xos maʼnaviy maktab boʻlib xizmat qiladi.¹ Baqshichilik sanʼati nafaqat oʻtgan asrlar merosi, balki bugungi kunda ham milliy oʻzlikni anglash, oʻz madaniy ildizlariga qaytish va ularni yosh avlodga singdirishning muhim vositasidir.

Milliy oʻzlik — bu xalqning tarixiy xotirasi, tili, madaniyati, urf-odatlari va qadriyatlari bilan bogʻliq oʻziga xoslikdir. Maʼnaviy meros esa oʻtgan avlodlar yaratgan boyliklarning — ogʻzaki ijod, sanʼat, axloqiy qadriyatlar, diniy va falsafiy qarashlarning majmuasidir.

Baqshichilik sanʼati milliy oʻzlikni ifodalash va maʼnaviy merosni shakllantirishda markaziy oʻrin tutadi.

Birinchidan, baqshi ijrosi orqali xalq qoʻshiqlari, afsonalar, tarixiy voqealar, urf-odatlar yangi avlodga yetkaziladi. Bu bilan oʻzlikni anglash va merosni davom ettirish jarayoni amalga oshadi.

Ikkinchidan, baqshichilik sanʼatida tarbiyaviy mazmun mavjud boʻlib, u shaxs va jamiyatning maʼnaviy-axloqiy yuksalishida vosita boʻladi.

Uchinchi jihat — global madaniy taʼsirlarga qarshi madaniy mustaqillikni taʼminlashda baqshichilik milliy madaniyatning mustahkam teginish nuqtasi zarur ekanligini koʻrsatadi.

Masalan, Oʻzbekistonda mustaqillik yillarida maʼnaviy va madaniy taraqqiyot yoʻlida milliy qadriyatlarni tiklash, urf-odatlarini qayta jonlantirishga eʼtibor qaratilgan.

Milliy oʻzlikni anglashda sanʼatning roli beqiyosdir. Ayniqsa, ogʻzaki ijod orqali xalq oʻz tarixini, orzularini, urf-odatlarini eslab turadi. Shu maʼnoda, baqshichilik oʻzbek milliy oʻzligini asrashda asosiy poydevor vazifasini bajaradi. U millat xotirasi, ruhiy boyligi va maʼnaviy mustahkamligining timsolidir.²

Baqshichilik sanʼati va undan kelib chiqadigan milliy oʻzlik, maʼnaviy meros saqlashda bir qator muammolar kuzatiladi:

¹ Igamberdiyeva X. S. Oʻzbekistonda maʼnaviy va tarixiy merosning tiklanishi. “Taʼlim, fan va innovatsion gʻoyalar jurnali”, 2025.

² “Milliy oʻzligimiz va mustaqil davlatchilik timsoli.” pravacheloveka.uz, 2024.

-Yosh avlodning an'anaviy san'atga qiziqishi pasayishi, zamonaviy telekommunikatsiya va pop-madaniyat ta'sirining ortishi.

-Baqshichilik ijrochilari, repertuarlari va uslublarining huquqiy-tashkiliy jihatdan yetarlicha himoyalanganligi, yozib olish, arxivlash kabi infratuzilma kamchiligi.

-Moddiy va nomoddiy madaniy merosni saqlash bo'yicha resurslar, tizimli yondashuvning etishmasligi. Masalan, tarixiy-me'moriy obidalarni saqlash va ta'mirlash borasida xalqaro konvensiyalar orqali amalga oshirilayotgan hamkorlikning joriyligi bor.

-Globalizatsiya, til va an'analar o'zgarishi, yoshlarning ona tilida so'zlashish darajasining kamayishi kabi tendensiyalar milliy san'at shakllarini zaiflashtiradi.

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan so'ng milliy o'zlikni qayta tiklash, madaniy merosni saqlash davlat siyosatining muhim yo'nalishiga aylandi. Aynan shu jarayonda baqshichilik san'ati, xalq og'zaki ijodi, dostonchilik, maqom, folklor kabi sohalarga katta e'tibor qaratildi.

Baqshichilik san'atida milliy qadriyatlar, urf-odatlar, axloqiy tushunchalar va vatanparvarlik g'oyalari chuqur ifoda etilgan. Baqshilar asarlari orqali yoshlar xalq tarixini, ma'naviy qadriyatlarni, axloqiy fazilatlarini o'rganadilar.³

Ma'naviy merosni saqlash uchun quyidagi yo'nalishlar muhim:

-Ta'lim tizimida baqshichilikni o'qitish- dostonchilik, xalq musiqasi va og'zaki ijod kurslarini o'quv dasturlariga kiritish.

-Ustoz-shogird an'anasi-xalq ijodini avloddan avlodga o'tkazishning eng samarali shakli.

-Audio va video arxivlar yaratish- baqshilar ijrosini yozib olish, raqamlashtirish va muzeylarda saqlash.

-Madaniy tadbirlar va festivallar- xalq san'atini ommalashtirish orqali yoshlar qiziqishini oshirish.

-Texnologiyalardan foydalanish- baqshichilikni raqamli platformalar, internet tarmoqlari orqali keng targ'ib qilish.

Bu chora-tadbirlar milliy merosni faqat "saqlash" emas, balki uni-jonlantirish, zamon bilan hamnafas holga keltirishga xizmat qiladi.

Bugungi kunda baqshichilik san'ati oldida bir qator muammolar mavjud:

-Yoshlar orasida xalq san'atiga qiziqishning kamayishi;

-Zamonaviy madaniyatning tijoratlashuvi, pop-madaniyatning ustuvorligi;

-Baqshilar faoliyatini qo'llab-quvvatlash tizimining yetarli emasligi;

-Arxivlash, ilmiy tadqiqot va ta'limda yetarli e'tibor berilmasligi.

Shunga qaramay, O'zbekiston hukumati tomonidan milliy madaniyatni rivojlantirishga, xalq og'zaki ijodini himoya qilishga katta e'tibor qaratilmoqda. Baqshichilik san'ati 2023-yilda UNESCO nomoddiy madaniy merosi ro'yxatiga kiritilgani-bu xalq ijodining xalqaro miqyosda e'tirof etilganini anglatadi.⁴

Muammolarni hal etish uchun:

-yoshlar uchun maxsus o'quv kurslari va studiyalar tashkil etish;

³ "Mustaqillik yillarida O'zbekistondagi ma'naviy va madaniy taraqqiyot." Scientific Journal of Thought and Development, 2024.

⁴ UNESCO Nomoddiy madaniy meros ro'yxati — "Baqshichilik san'ati", Parij, 2023.

- madaniyat markazlarida baqshichilik to'garaklarini yo'lga qo'yish;
- san'at namoyandalarini moddiy va ma'naviy rag'batlantirish;
- xalqaro miqyosda targ'ibot ishlarini kuchaytirish zarur.

Baqshichilik o'zbek xalqining milliy o'zligini ifodalovchi, ma'naviy merosni asrab-avaylovchi noyob san'at turidir. U nafaqat o'tmish xotirasini, balki bugungi kunning ma'naviy poydevorini ham mustahkamlaydi. Baqshilar asarlari, dostonlar va xalq qo'shiqlari orqali ajdodlar donoligi, vatanparvarlik, insonparvarlik va mardlik g'oyalari yoshlar qalbiga singdiriladi.⁵

Shu bois, milliy o'zlikni saqlash jarayonida baqshichilikni rivojlantirish, uni zamonaviy madaniy hayotga integratsiya qilish, yoshlar orasida targ'ib qilish — O'zbekiston madaniy siyosatining ajralmas qismidir. Har bir yosh avlod xalqining ildizlarini anglab, o'z ma'naviy boyligini qadrlagan taqdirdagina millatning kelajagi porloq bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Igamberdiyeva X. S. O'zbekistonda ma'naviy va tarixiy merosning tiklanishi. "Ta'lim, fan va innovatsion g'oyalar jurnali", 2025.
2. Abdullayev A. O'zbek xalq cholg'ulari tarixi. — Toshkent, 2021
3. "Mustaqillik yillarida O'zbekistondagi ma'naviy va madaniy taraqqiyot." Scientific Journal of Thought and Development, 2024.
4. "Milliy o'zligimiz va mustaqil davlatchilik timsoli." pravacheloveka.uz, 2024.
5. "Tarixiy-me'moriy obidalarni saqlashda xalqaro hamkorlikning o'rni." oefen.uz, 2023.
6. O'zbekiston Respublikasi Madaniyat vazirligi rasmiy sayti old.gov.uz, 2023.
7. UNESCO Nomoddiy madaniy meros ro'yxati — "Baqshichilik san'ati", Parij, 2023.

⁵ "Tarixiy-me'moriy obidalarni saqlashda xalqaro hamkorlikning o'rni." oefen.uz, 2023.